

Sygn. akt III AUa 425/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 kwietnia 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia Barbara Białecka (spr.)
Sędziowie:	Jolanta Hawryszko Urszula Iwanowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 14 kwietnia 2021 r. w S.

sprawy J. A.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K.

o emeryturę

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie z dnia 25 września 2020 r., sygn. akt IV U 1501/19

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Koszalinie IV Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Urszula Iwanowska	Barbara Białecka	Jolanta Hawryszko
-------------------	------------------	-------------------

Sygn. akt III AUa 425/20

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. decyzją z dnia 16 sierpnia 2019 roku odmówił ubezpieczonemu J. A. prawa do emerytury z tytułu zatrudnienia w warunkach szczególnych. W uzasadnieniu wskazano, że na dzień 1 stycznia 1999 roku nie udowodnił on wymaganego 25-letniego okresu składkowego i nieskładkowego oraz 15-letniego okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych. Do wymiaru okresów składkowych i nieskładkowych nie uwzględniono m.in. okresu zatrudnienia w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S. z uwagi na brak wykazanych dni pracy.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł ubezpieczony, domagając się jej zmiany i przyznania prawa do emerytury z tytułu zatrudnienia w warunkach szczególnych. Jego zdaniem okres zatrudnienia na kolei jako maszynisty dźwigu w „ (...) w S.” powinien zostać zaliczony do wymiaru okresów składkowych i nieskładkowych, ale z

uwzględnieniem przeliczenia każdego pełnego roku pracy ubezpieczonego na kolei jako 14 miesięcy zatrudnienia ubezpieczonego zaliczonego do wymiaru okresów składkowych i nieskładkowych jak i do stażu zatrudnienia w warunkach szczególnych. Stąd zaliczony przez ZUS kalendarzowy okres zatrudnienia na kolei w wymiarze 8 lat 5 miesięcy i 2 dni powinien wzrosnąć do 9 lat 9 miesięcy i 2 dni, w wyniku zastosowania przepisu art. 43 ust. 2 cyt. ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Podkreślił, że nawet przy ewentualnym uznaniu spornego okresu zatrudnienia w RSP w S. od 11 października 1985 roku do 31 maja 1986 roku odwołujący nadal nie będzie legitymował się na dzień 1 stycznia 1999 roku wymaganym, co najmniej 25-letnim okresem składkowym i nieskładkowym, który będzie wynosił wówczas jedynie 23 lata 10 miesięcy i 2 dni.

Sąd Okręgowy w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 25 września 2020 r. oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił, że J. A. urodził się (...). Ma ukończone 61 lat. Od 2 września 1974 roku do 3 lutego 1983 roku był zatrudniony w (...) w S., na stanowiskach: ucznia, rzemieślnika specjalisty, a ostatnio na stanowisku maszynisty dźwigowego. W okresie owego zatrudnienia, odbywał zasadniczą służbę wojskową od 25 kwietnia 1978 roku do 14 kwietnia 1980 roku. Od 4 marca 1983 roku do 15 października 1983 roku odwołujący był zatrudniony jako pracownik leśny i drwal motorniczy w Nadleśnictwie w S.. Od 19 października 1983 roku do 30 września 1985 roku zajmował stanowisko drwala w Nadleśnictwie P.. Od 11 października 1985 roku do 31 maja 1986 roku odwołujący był zatrudniony w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S., gdzie zajmował stanowisko konserwatora tartaku. Od 11 czerwca 1986 roku do 31 października 1992 roku odwołujący był zatrudniony jako mechanik maszyn rolniczych w Państwowym (...) w Zakładzie (...) w G.. Od 2 listopada 1992 roku do 29 kwietnia 1995 roku odwołujący wykonywał pracę spawacza w Przedsiębiorstwie Budowlano-Produkcyjnym (...) w S., od 2 maja 1995 roku do 21 lipca 1995 roku był zatrudniony jako pracownik gorzelni w (...) w G., zaś od 24 lipca 1995 roku do 31 maja 1996 roku pracował jako mechanik maszyn rolniczych w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w M.. Od 3 czerwca 1996 roku do 29 maja 1997 roku odwołujący był zarejestrowany jako bezrobotny w Powiatowym Urzędzie Pracy w S.. W okresie od 04 czerwca 1996 roku do 29 maja 1997 roku pobierał zasiłek dla bezrobotnych. Od 30 maja 1997 roku do 28 lutego 1998 roku był zatrudniony jako spawacz w (...) Zakładzie (...) w B.. Od 3 marca 1998 roku do 15 marca 1998 roku odwołujący był ponownie zarejestrowany jako bezrobotny i pobrał z tego tytułu zasiłek w kwocie 70, 20 zł za okres od 4 marca 1998 roku do 8 marca 1998 roku. Od 16 marca 1998 roku do 30 listopada 2006 roku odwołujący wykonywał pracę operatora stacji uzdatniania wody w Przedsiębiorstwie (...) Sp. z o.o. w S..

Organ rentowy stwierdził, że na dzień 1 stycznia 1999 roku ubezpieczony udowodnił następujące okresy: nieskładkowe- 3 miesiące i 21 dni, składkowe - 22 lata, 10 miesięcy i 20 dni - co złożyło się na sumaryczny staż - 23 lata, 2 miesiące i 11 dni. Uznano staż pracy w szczególnych warunkach – 5 lat, 4 miesiące i 18 dni. Do wymiaru okresów składkowych i nieskładkowych organ rentowy nie uwzględnił okresu zatrudnienia ubezpieczonego w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S. od 11 października 1985 roku do 31 maja 1986 roku. Uwzględnił okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych od 4 czerwca 1996 roku do 29 maja 1997 roku i od 4 marca 1998 roku do 8 marca 1998 roku. Okres zatrudnienia w (...) w S. od 2 września 1974 roku do 3 lutego 1983 roku został uwzględniony jako okres składkowy.

Sąd Okręgowy ocenił, że odwołanie ubezpieczonego nie zasługiwało na uwzględnienie. Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia wskazał treść przepisów art. 24 ust. 1, art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 2 ust. 1 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., nr 8, poz. 43, ze zm.).

Sąd I instancji zważył, że należało rozstrzygnąć problem prawny możliwości zastosowania wobec odwołującego przeliczenia stażu pracy na kolei, według postulowanego przez jego pełnomocnika przelicznika 14 miesięcy za każdy przepracowany rok, zgodnie z regulacją art. 43 ust. 2 cyt. ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zważywszy bowiem

na uznany przez ZUS staż w wymiarze 23 lat, 2 miesięcy i 21 dni (bez uwzględnienia przedmiotowego przelicznika za okres stażu „kolejowego” odwołującego), kolejny, niedoliczony przez ZUS sporny okres zatrudnienia w RSP S., wynoszący zgodnie ze świadectwem pracy potencjalnie 7 miesięcy i 20 dni, tak czy inaczej nie byłby wystarczający do uzupełnienia wymaganego stażu 25-letniego.

W przekonaniu Sądu Okręgowego, ugruntowana linia orzecznicza sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego wskazuje, że zastosowanie korzystnego przelicznika z art. 43 ust. 2 jest uprawnione wyłącznie przy ustalaniu prawa do emerytury kolejowej (por. uchwała SN z 4.12.2013 r., II UZP 7/13, OSNP 2014/4/57, wyrok SA w Poznaniu z 6.06.2019 r., III AUa 347/18, Lex nr 2728216). Interpretacja systemowa i celowościowa przemawiają za brakiem możliwości zastosowania regulacji art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej do sytuacji innych niż ubieganie się o tzw. „emeryturę kolejową”, która właśnie stanowi wyraz przedmiotowego rodzaju „pozytywnej dyskryminacji” kolejarzy, usankcjonowanej przez ustawodawcę. Ubezpieczony ubiegał się niniejszym o przyznanie prawa do emerytury z tytułu zatrudnienia w warunkach szczególnych z art. 184 w/w ustawy, a nie o przyznanie prawa do emerytury kolejowej. W konsekwencji odwołujący nie spełnił jednej z koniecznych przesłanek do przyznania wcześniejszej emerytury, w postaci legitymowania się 25-letnim okresem składkowym i nieskładkowym, obliczanym na dzień 1999 roku.

Tym samym bezcelowe stało się zdaniem Sądu I instancji dalsze rozstrzygnięcie możliwości zaliczenia okresu pracy w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S. do wymiaru okresów składkowych i poszukiwanie dokumentacji osobowej z tego zakładu pracy (co już na początkowym etapie postępowania napotkało znaczne trudności).

Ubezpieczony zaskarżył powyższy wyrok w całości. Zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 43 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, poprzez jego błędną wykładnię i niezastosowanie, a w konsekwencji przyjęcie, że norma prawna zawarta w tym przepisie nie znajduje zastosowania w niniejszej sprawie, gdy tymczasem dla zachowania zgodności normy wynikającej z tego przepisu z konstytucyjnymi zasadami sprawiedliwości społecznej i równości wobec prawa, należy przełamać językowe brzmienie tego przepisu oraz dokonać jego interpretacji w oparciu o systemowe i funkcjonalne dyrektywy wykładni prawa, co w efekcie prowadzi do wniosku, że przepis ten należy zastosować również w stanie faktycznym niniejszej sprawy.

Mając na uwadze powyższe apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania oraz o rozstrzygnięcie o kosztach procesu w obu instancjach wg norm przepisanych, w tym zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna i skutkowałą wydaniem orzeczenia o charakterze kasatoryjnym.

Stosownie do treści art. 386 § 4 k.p.c. sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. W orzeczeniu z 11 marca 1998 r. (III CKN 411/97, niepubl.) Sąd Najwyższy przyjął, że nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. oznacza niewyjaśnienie i pozostawienie poza oceną okoliczności faktycznych, stanowiących przesłanki zastosowania normy prawa materialnego, będącej podstawą roszczenia. Nierozpoznanie istoty sprawy oznacza również zaniechanie przez sąd pierwszej instancji zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominięcie merytorycznych zarzutów pozwanego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, LexPolonica nr 333025).

Istota niniejszego sporu sprowadzała się do oceny, czy J. A. spełnia przesłanki do przyznania prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wyjaśnił, że zastosowanie korzystnego przelicznika z art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej, jest uprawnione wyłącznie przy ustalaniu prawa do emerytury kolejowej. Tym samym w niniejszym postępowaniu nie można było w stosunku do odwołującego się zastosować korzystniejszego przelicznika, tj. z uwzględnieniem przeliczenia każdego pełnego roku pracy ubezpieczonego na kolei jako 14 miesięcy zatrudnienia zaliczonego do wymiaru okresów składkowych i nieskładkowych jak i do stażu zatrudnienia w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy w tym zakresie odwołał się

do dotychczasowej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, która przyjmowała, że interpretacja systemowa i celowościowa przemawiają za brakiem możliwości zastosowania regulacji art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej do sytuacji innych niż ubieganie się o tzw. „emeryturę kolejową”, która właśnie stanowi wyraz przedmiotowego rodzaju „pozytywnej dyskryminacji” kolejarzy, usankcjonowanej przez ustawodawcę.

Jednakże w wyroku z dnia 30 września 2020 r. (I UK 48/19, Lex nr 3082453) Sąd Najwyższy uznał, że prawo do wcześniejszej emerytury za pracę w szczególnych warunkach na podstawie art. 32 u.e.r.f.u.s. nie musi się składać tylko z okresów pracy na kolei, co jednak nie oznacza, iż nie obowiązuje regulacja z art. 43 ust. 2 powołanej ustawy, czyli ubezpieczony ma prawo do korzystnego przeliczenia wskazanych w nim okresów zatrudnienia na kolei. Regulacja art. 43 ust. 2 również literalnie nie zawęży zastosowania przelicznika tylko do ustalania prawa do emerytury kolejowej, tak jak w regulacji innego większego przelicznika tylko do emerytury górniczej - art. 50d ust. 1 ustawy. Sąd Najwyższy w wyroku z 22 czerwca 2004 r., II UK 412/03 stwierdził, iż przepis art. 43 ust. 2 ustawy stanowiący, że każdy pełny rok zatrudnienia na kolei na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym, w drużynach konduktorskich oraz na stanowiskach manewrowych lub ustawiaczy liczy się jako 14 miesięcy zatrudnienia na kolei, ma zastosowanie nie tylko przy obliczaniu okresów zatrudnienia wymaganych dla ustalenia prawa do emerytury kolejowej, lecz także dla ustalenia prawa do emerytury ogólnej. Sąd Najwyższy podkreślił w uzasadnieniu wyroku I UK 48/19, że uprawniona jest zatem teza, że przeliczenie stażu pracy na kolei z art. 43 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS stosuje się przy ustalaniu wcześniejszej emerytury na podstawie art. 184 w zw. z art. 32 tej ustawy.

Sąd Apelacyjny podziela powyższe stanowisko. Tym samym należało uznać, że ubezpieczonemu co do zasady, przy ustalaniu prawa do wnioskowanego świadczenia, przysługuje prawo zastosowania korzystniejszego przelicznika, tj. z uwzględnieniem przeliczenia każdego pełnego roku pracy ubezpieczonego na kolei jako 14 miesięcy zatrudnienia, jeżeli spełnia przesłanki zawarte w tym przepisie.

W niniejszej sprawie Sąd I instancji poprzestał na stwierdzeniu, że wobec braku możliwości zastosowania powyższego przelicznika, zbędnym jest ocena możliwości zaliczenia okresu pracy w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w S. do wymiaru okresów składkowych. Brak ustaleń w powyższym zakresie powoduje konieczność uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, bowiem wydanie przez Sąd Apelacyjny wyroku, co do istoty sprawy wymagałoby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości od początku.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy winien zapoznać się z aktami osobowymi wnioskodawcy, z dołączonymi do akt sprawy listami płac i na tej podstawie rozważyć, czy istnieje możliwość ustalenia wymiaru pracy ubezpieczonego w RSP. W szczególności Sąd I instancji winien dokonać analizy znajdujących się w aktach sprawy kserokopii list płac z RSP w S. za okres od grudnia 1985 r. do maja 1986 r., na których występuje imię i nazwisko ubezpieczonego. Również z załączonej kserokopii legitymacji ubezpieczeniowej (znajdującej się w aktach rentowych) wynika, że w okresie od 11.10.1985 r. do 31.05.1986 r. J. A. uzyskał wynagrodzenie w kwocie 130 575 zł, a przeciętnie miesięcznie 16380 zł.

Należy stwierdzić, że aktualne pozostaje stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym w stosunku do członków rolniczej spółdzielni produkcyjnej istotne znaczenie dla zaliczenia roku pracy do okresu zatrudnienia wymaganego do uzyskania świadczenia z ubezpieczenia społecznego jest przepracowanie w tym roku określonej ilości dniówek obrachunkowych, a nie faktyczny okres pozostawania w ubezpieczeniu (por. wyroki SN z dnia 5 maja 1979 r., II UR 7/79, Nowe Prawo 1981 nr 6, s. 87; z dnia 12 maja 1999 r., II UKN 624/98, OSNAPiUS 2000 Nr 14, poz. 556 i z dnia 1 września 2010 r., II UK 80/10, nie publ.). W postępowaniu przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych fakty, od których uzależnione jest prawo do emerytury oraz wysokość tego świadczenia, mogą być wykazywane wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi w Kodeksie postępowania cywilnego. Jednocześnie nie ulega wątpliwości, iż muszą to być dowody wiarygodne, nie budzące wątpliwości, spójne i precyzyjne. Przy ustalaniu okresów pracy winny być uwzględniane przede wszystkim dokumenty z przebiegu zatrudnienia, jednakże w sytuacji, gdy dokumentacja jest niepełna, zawiera rozbieżności bądź jest jej brak, dopuszczalne jest posiłkowanie się zeznaniami świadków. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy nie można pominąć okoliczności, że brak jest stosownych dokumentów

potwierdzających ilość przepracowanych przez ubezpieczonego w spornym okresie dni, jednakże znajdują się listy płac oraz zapis z legitymacji ubezpieczeniowej, z których wynikają zarobki ubezpieczonego w spornym okresie.

Sąd I instancji winien rozważyć możliwość przesłuchania na powyższe okoliczności świadków wnioskowanych przez odwołującego się.

Reasumując, w przypadku ubiegania się przez odwołującego o przyznanie prawa do wcześniejszej emerytury na podstawie art.184 w zw. z art. 32 cyt. wyżej ustawy, możliwym jest uwzględnienie przeliczenia każdego pełnego roku pracy na kolei jako 14 miesięcy zatrudnienia. Po dokonaniu ustaleń, czy ubezpieczony legitymuje się okresem ogólnym ubezpieczenia wynoszącym co najmniej 25 lat, Sąd I instancji winien ocenić, czy ubezpieczony spełnia pozostałe przesłanki do przyznania prawa do wnioskowanego świadczenia, a mianowicie czy udowodnił co najmniej 15 letni okres pracy w szczególnych warunkach.

Wobec nie rozpoznania istoty sprawy Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Urszula Iwanowska Barbara Białecka Jolanta Hawryszko